

Светлана Јанковић

експерткиња за безбедност и родну равноправност

КОМУНИКАЦИЈА, ПРЕВЕНЦИЈА, РЕАКЦИЈА

- како против дигиталног насиља -

Проблем злостављања у виртуелном свијету све је актуелнији због све веће приступачности и све раширеније праксе употребе дигиталних облика комуницирања. У порасту су говор мржње на интернету као и сви облици дигиталног насиља, лично и групно усмерених.

Према подацима Министарства унутрашњих послова, у периоду од 2017. године до 7. октобра 2021. године, Одељење за сузбијање високотехнолошког криминала поднело је укупно 235 кривичне пријаве за кривично дело угрожавања сигурности, извршених на интернету, односно друштвеним мрежама. Највећи број ових дела је политички, верски или национално мотивисан и заснован на насилничким и нецивилизацијским ставовима. Друштвене мреже су због тога почеле све више саме да преузимају активности блокирања одређених вести, суспензије појединих корисника, што је подударно уреднику у медију. Разлог таквог понашања друштвених мрежа је „јавни интерес“, који им на основу процене, „дозвољава“ да суспендују или укину неке налоге. Власти у појединим државама су узеле право да ограниче или потпуно укину неке друштвене мреже, као што су то учиниле Русија и Бразил. Разлог је истоветан - онемогућавање ширења мржње преко њих.

Такође, постоје разни нивои цензуре и она може бити на одређени период, па све до потпуне демонетизације (укидање налога). Одлуком власти у држави одређене мреже се процене као штетне за то друштво и због тога следи ограничен приступ или потпуно укидање.

Треба такође имати у виду да су пандемија КОВИД-19, похађање наставе младих и радне обавезе старијих чланова породице у измењеним околностима обележили период од 2020.године до маја 2022.године (период реализације овог пројекта), што је све допринело повећању фреквенције дигиталних облика комуницирања. Са тим повећањем дошло је и до повећаног броја злоупотреба и предаторског понашања извршилаца разних облика сајбер напада на друге кориснице/ке.

Због свега реченог неопходно је интензивирање напора на изградњи свести о постојању опасности, те развоју отпорности на ову појаву код девојака и одраслих жена, која се може развити једино заједничким деловањем институционалног апарата и невладиног сектора. Земље Западног Балкана, и Србија међу њима посебно су рањиве када је у питању насиље на интернету – cyber bullying, јер не постоје адекватне мере стратегијског рада супростављања овој негативној последици развоја технологије. Због тога је неопходно укључивање невладиног сектора у циљу превенције, едукације и успостављања и повећања разумевања овог проблема.

До сада су у Србији забележени појединачни случајеви суспензије налога, када интернет провајдер реагује на одлуку државног судије да је реч о претњи или увреди. То су пре свега позиви на насиље, претње, све врсте злоупотреба, а нарочито деце и жена, „границе које се не смеју прелазити“. Не ретко се поставља питања где су те границе, које се често померају према изражавању одређених мишљења. Када се износи претња или дисквалификација која је позив на неку врсту насиља и јасан говор мржње, то је аларм да реагују власници интернет провајдера или друштвених мрежа.

Догађаји који поларизују јавност најчешћи су окидачи за бујање говора мржње, нарочито према представницима различитих мањина. У периоду када се сви медији интензивно баве неким догађајем који конфронтира актере јавности, у интернет комуникацији се бележи повећана активност свих учесника који често користе погрдне изразе, оптужбе других за припадност теорије завере, увреде и речник који се може сматрати говором мржње. Када се анализирају актери према којима је упућен говор мржње трендови у Србији су веома слични онима у Европи. Такав умрежени свет, који функционише на мрежном систему у коме сви могу да комуницирају са свима, постао је веома захтеван за регулацију, па се чини да не постоји довољно ефикасан начин за спутавање свих негативних појава које се у тој комуникацији могу појавити. Говор мржње у

комуникацији путем интернета има потенцијал да уједињује истомишљенике и, што може бити посебно опасно, додатно их екстремизује.

Све речено упућује да сва деца, нарочито женска треба да буду заштићена од свих облика злостављања кроз квалитетан и ефикасан систем превенције, ране детекције и правовремене интервенције, узимајући у обзир проблем cyber bullinga, тешкоће његове детекције, што све доприноси његовој сложености. Деца и жене широм света изложени су блажим или тежим облицима злостављања у виртуелном свету, па је неопходно у општинама Чачак, Ужице и Горњи Милановац континуирано преносити знања о овом проблему, његовим карактеристикама и утицају на психу. Узимјући у обзир чињеницу честе неупућености у проблематику ова тема добија на значају.

Циљ је остварен - информисање и едукација пројектно циљних група селектованог узорковања свих узраста и различитог пола, пре свега женског о проблематици насиља на интернету - cyber bullinga - последицама које оно носи са собом, могућностима самозаштите и спречавања да буду индиректно злоупотребљени је делимично остварен. Делимично, јер је тема изузетно актуелна и захтева перманентан рад нарочито са млађим категоријама (девојкама и женама) и други разлог је колико год да је остварен квантитет, велики број учесника/ца, и даље није адекватан потребама. И други циљеви су реализовани: едукација о претњама које вребају у cyber простору, како их препознати и како да се заштите од злостављања на интернету; едукација о препознавању cyber bullinga, и његових различитих облика; подизање свести и информисање циљне групе о последицама насиља на интернету на ментално здравље; начини препознавања и могућности пријављивања, нарочито надлежним институцијама.

Вредност имплементације овог пројекта:

- Подизање свести и нивоа информисаности о проблему cyber bullinga и његових појавних облика, уочавање оваквог насиља код пријатеља, колега и вршњака.
- Едукација и оспособљавање на самозаштити и препознавању елемената различитих облика насиља на интернету.
- Циљне групе су дошле до нових сазнања када је у питању уочавање карактеристичних особина злостављања у виртуелном свету, те стицање отпорности кроз превентивни аспект.
- Укљученост у производњу мултимедијалног садржаја на тему насиља на интернет (влог на YouTube).

Важни бенефити реализације овог пројекта су:

- рана детекција потенцијалних жртава насиља,
- јасан систем пријављивања (нпр. преко особе од поверења), али и на адресе институција, свеобухватније укључивање у процес превенције и
- борба против овог значајног проблем пријављивањем.

- Иако су скоро сви учесници/е изјавили да мисле да су довољно безбедни у дигиталном окружењу заправо у оквиру радионица су пеципирали колико је та безбедност дискутабилна и колико је то изражен проблем у савременом друштву.

Прво се дошло до сазнања да нпр. девојке још увек нису свесне овог облика насиља и колика је неопходност о томе више разних облика едукације, непосредног разговора, и вршњачке подршке.

Искоришћеност интернета као медија за промоцију пројекта „Сигурна на мрежи“ заправо је био све време адут у видљивости истог, поред изјава за локалне медије, информисања о пројекту на веб страницама апликаната и другим веб порталима који дозвољавају слободан приступ и постављање информација, обавештења преко ФБ-а, Инстаграма и других друштвених мрежа. Управо тај аспект пројектних активности може и треба да послужи као модел едукативних облика подизања свести циљане групе.

Следећи кључни пројектни налаз је очигледна потреба да се девојке и жене иницирају да размишљају о проблемима са којима се суочавају и да тај проблем треба да реше. Девојкама и женама и на овом пољу треба дати отворен простор како би се њихови гласови далеко чули, разумели (код особа од поверења, педагога, психолога, професора, здравствених радница/ка), а институције реаговале (институције локалне самоуправе, повереник за заштиту родне равноправности, полицијске управе и сл.)

Резултати реализованих истраживања у последње две године указују на то да су девојке мање безбедне у дигиталном простору него младићи, односно да је већи проценат испитаница преживело насиље у дигиталном простору. Проблем је у малом броју који се одлучи да то насиље и формално пријаве. Као и код свих врста насиља, жртве осећају стид због преживљеног насиља, страх од поновљених напада и/или остварених претњи нападача. Све то блокира пријављивање насиља као и често пренаглашени осећај кривице у погледу сопственог удела у наступању виктимизираности, неразумевање примарности одговорности нападача и неразумевање где почиње насиље. Ако се с неким и подели искуство, то су најближе особе из сопствене околине, пријатељског, сродничког окружења, али то није довољно за осећање потпуне безбедности у локалном окружењу.

На крају требало би закључити: недостају кампање које ће јасно и фокусирано комуницирати проблеме дигиталног насиља (иако постоје покушаји на РТС-у) и које ће поставити конкретна решења и дати довољно информација особама које ово искуство проживљавају у дигиталном простору. Важно је да млади, девојке, младићи, жене, добију подршку и довољно информација о томе како се могу заштити и самозаштитити (спречавање индиректне злоупотребе). Јер, како је рекао неко у коментару: овакве радионице би требало радити стално за све узрасте, од 7 до 99 година.